

Descripcions de mestres

Text > VICENÇ PAGÈS JORDÀ

Als lectors que només volen que «passin coses» els avorriuen les descripcions. Naturalment, tenen dret a saltar-se-les. Per a un escriptor, les descripcions són un repte, perquè el seu atractiu no es basa en l'acció, sinó en la manera com estan escrites: un punt de vista, un lèxic sorprenent i una sintaxi envolupant.

Les descripcions més difícils són les de persones. No només perquè fa mil·lennis que ens hi dediquem i, doncs, costa no repetir-se, sinó perquè els éssers humans ens asseblem en l'essencial. En un conte de Leo Perutz, un vidu enamorat és incapaç de descriure la seva estimada a un pintor. Vol tenir un retrat seu, però no té prou paraules perquè el pintor es faci una idea de com era. Qui no ha tingut aquesta sensació? Entre totes les descripcions, la més difícil és la de la persona estimada. Comparacions i metàfores són pobres, no trobem mots que li facin justícia. Resulta més temptador descriure persones que ens provoquen indiferència o, encara millor, que trobem una mica ridícules: la caricatura resulta més assequible que el retrat. Des d'aquest punt de vista, l'alumne es troba en una situació immillorable per descriure, ja que seu durant hores davant el professor, que d'altra banda no pot oposar resistència a aquesta observació, inherent al seu ofici. En els llibres de records i de memòries, un dels elements habituals és la recreació de mestres i professors, sovint vistos amb la nostàlgia bonhomiosa que proporciona el pas del temps.

A *Tots els camins duen a Roma*, Gaziell descriu un professor universitari de lògica fonamental que combinava la docència amb el comerç. Gaziell no es pot resistir a confrontar les dues activitats: «El Sr. Daurella era un impor-

tador de bacallà a l'engròs, dels més forts de Barcelona, amb magatzems i oficines al barri de Ribera. Es deia que s'havia casat, a més, amb una dona molt rica, i era tingut per un burgès de grans cabals. El que no es veia tan bé, per consegüent, era la seva dèria a ex-

plicar una assignatura més aviat abstracta, quan la seva posició social era tan concreta. Probablement es tractava d'una d'aquelles deixies de la incerta joventut, quan l'home cerca fortuna i malda per situar-se a la vida. Potser influïa també, en un tan gran bacalla-

Josep Pla El quadern gris

Edició de Narcís Garolera

50
aniversari
del gran clàssic
de Josep Pla

>> Edició d' *El quadern gris* per celebrar els cinquanta anys de la publicació del llibre de Josep Pla.

ner com ell, el prestigi de ser catedràtic, per esborrar així, amb un perfum d'espiritualitat, la fortor salada del peix en conserva».

El senyor Daurella

Tot i les virtuts d'aquesta descripció, no aconseguim «veure» el senyor Daurella. Josep Pla, que també en va ser alumne, el descriu a *El quadern gris*: «Era un senyor de mitja mida, tirant a gras, d'una morenor olivàcia, lleugerament agitanat. La cara, ondulada de bossetes i sacsons suaus, contenia un filó, entre clericaloide i comercial, profundament indígena. Vestia de negre, d'un negre definitivament respectable, de casa funerària. El coll era gruixut i de fort diàmetre sobre les vastes espatlles. Un plastró de seda densa, sobre el qual destacava una perla tèrbola, ocupava el triangle de l'obertura de l'armilla. Tenia els pòmuls amples, els ulls petits i vius, els cabells negres aixafats sobre el crani i la boca una mica entregirada. La mobilitat, la vivacitat de les seves faccions, era extrema sobre un marc immòbil de búdica impassibilitat. Quan, a l'hivern, es refredava, apareixia amb un fulard de seda roja al coll que li donava un aire vagament episcopal».

Remarquem que Pla no parla del bigoti i la barba negres que esmenta Gaziell. També la valoració que fan de les seves classes és prou diferent: a Gaziell li va fer perdre «la fe en la Universitat barcelonina», mentre que Pla, a les seves classes, on tot estava clar i no hi havia lloc per als dubtes, s'hi va sentir «feliç» —una paraula que en aquest autor sol ser patrimoni dels beneïts. (El mateix professor apareix d'esquiltlentes a les *Memòries pòstumes* de Carles Fages de Climent: «Joan Crexells repetia monòtonament, en veu apagada, les lliçons del bacallaner doctor Daurella, al qual les ocupacions de senador del reialme retenien a la cort».)

A *La finestra discreta*, Antoni Puigverd té un record per als professors particulars de música, «vells músics de cobla que esgarrapaven un sobresou». Vegem-ne una mostra: «El senyor Ponsatí, per exemple, deixava passar l'hora amb humor paternal i entretenia la carregosa tasca d'iniciar-me en les primeres notes perculdint les tecles del piano amb dits com de salsitxa. Els meus errors trobaven fàcil amagatall rere les notes que ell cantava amb ve-

uarra ventosa, eclesiàstica. A vegades, a mitja lliçó, entrava l'oncle Lluís, que vivia a la casa del costat del músic, amb l'excusa d'avaluar els meus progressos. L'oncle, però, venia a fer-la petar i de seguida tots dos, feliços, trenaven conversa. Mentre ells parlaven, jo, oblidant-me de la partitura, mirava per la finestra».

Un dels últims exemples de descripció de professors la trobem a *Picadura de Barcelona*, quan Adrià Pujol recorda el seu pas per la universitat. El paràgraf comença amb una frase que és una picada d'ullet a l'inici d'*El quadern gris*: «A la meua època formativa, la universitat ja no tancava quan hi havia passa de grip». A continuació, Pujol explica els inconvenients digestius que comportava estudiar en torn de tarda: «I els professors també l'estaven patint, la panxa feixuga, i probablement era un enfarfoll de menú llòbrec surant a la copa de conyac del final, cosa que transmutava la seva oratòria en magistrals totxanes somnolentes i arrossegades, pastades en una saburra permanent, pobres candidats a la caricatura cruenta que en fèiem alguns estudiants, boli Bic i paperots, desvergonyits».

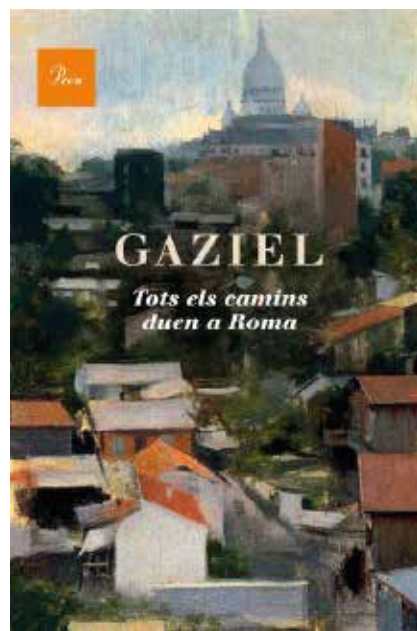
Amb la caricatura literal que esmenta Adrià Pujol tornem a les caricatures literàries que inclou Gaziell a *Tots els camins duen a Roma* quan evoca el seu pas pel Colegio Balmes de Gràcia, i que recorden les de la novel·la picaresca: «El cap suprem o director de l'establiment era un sacerdot, el P. Francesc d'Assís Galí, home d'edat enigmàtica, probablement immemorial, tan eixut i ressec de carns que més aviat semblava fet de moixama, i tan estret d'espatlles, espigat i prim, que quan duia posat el manteu era, fet i clavat, un espantaocells més ple de vent que de substància». Els seus treballadors no tenien pas millor aspecte: «Hauríeu vist quina collecció de mestres amb cara de trumfes, cigrons i mongetes eternes, de casa sense foc, de llit amb màrrega de panotxes, de muller desolada, de fills desnerits; mestres de calces llustroses, geccs que es descosien quan calia escriure massa alt a la pissarra, i sabates amb taló esmolat, que per davant s'alçaven enlaire, com si fossin, però no ho eren, a la moda Lluís XI de França».

Descriure és un art incert. Resulta obligat visitar descripcions modèliques, que ens reportaran estones de

>> Antoni Puigverd té un record per als professors particulars de música a *La finestra discreta*.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT AVUI (MANEL LLADÓ).

>> Portada de *Tots els camins duen a Roma*, llibre en què Gaziell inclou caricatures literàries quan evoca el seu pas pel Colegio Balmes de Gràcia. (Foto: EDICIONS PROA)

plaer i ens estalviaran la poca-soltada del plagi involuntari. No cal analitzar-les, sinó submergir-s'hi, copiar-les a mà, dir-les en veu alta, paladejar-les, com a pas necessari perquè escrivim les que algun dia seran només nostres. Llegir els mestres no és només una mostra de respecte i de modèstia, sinó un dels millors mètodes d'aprenentatge.